

Reactie op het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2020-2024

Op 3 september 2020 vond tijdens het Horizontaal Permanent Armoedeoverleg de voorstelling van de ontwerpnota van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2020-2024 (verder 'VAPA') plaats. Het Netwerk tegen Armoede is tevreden dat werk is gemaakt van een VAPA, ondanks de moeilijke omstandigheden wegens COVID-19. Wij erkennen dat het participatieve proces in de eindfase daardoor geen eenvoudige opdracht was. Tegelijkertijd stellen wij vast dat er in deze fase bijzonder veel werk is verzet zonder veel vraag naar suggesties of feedback, rekening houdende met het gebrek aan ruimte voor een participatief proces. Dit doet geen afbreuk aan het belang van een participatief beleid, één van de leidende principes van het VAPA. We rekenen erop dat de komende jaren maximaal ingezet wordt op participatie van mensen in armoede, onder meer via de voorziene beleidsinstrumenten zoals Armoedetoetsen, Verticaal Permanent Armoedeoverleg ...

In navolging van de mededeling op 31 januari 2020 betreft het VAPA van de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin werd de verantwoordelijkheid van de vakministers benadrukt voor de invulling van de acties, de opvolging en de uitvoering ervan, het participatieve proces met relevante stakeholders, het tijdsplan voor de uitvoering en het bepalen van budget en indicatoren voor opvolging. Wij zullen wat dat betreft niet aarzelen om zelf contact op te nemen met de bevoegde vakministers.

Kiezen voor een beperkt aantal prioritaire doelstellingen is op zich positief en dat beantwoordt ook aan wat het Netwerk tegen Armoede bij het vorige VAPA herhaaldelijk heeft gevraagd. We zijn voorstander van enkele duidelijke, structurele maatregelen dan een lange lijst met eerder vrijblijvende en vage acties. Een eerste lezing stelt ons echter teleur: van structurele maatregelen die een reëel verschil kunnen maken, is in dit VAPA weinig te merken. Omgekeerd valt de nadruk op de individuele verantwoordelijkheid van mensen in tal van acties op.

Mogen wij onze hoop stellen op het 'dynamische karakter' van dit VAPA waar men naar verwijst? Enkele kleinere maatregelen die nu al opgenomen zijn - inclusief rond zaken die verder op scherp gesteld zijn door COVID-19 - kunnen wel degelijk een verschil maken. Dat kan indien ze concreter worden dan wat er nu staat én indien er een duidelijk budget voor wordt voorzien. Het VAPA verwijst anders dan vroeger ook voor een aantal concrete maatregelen naar beleidsnota's en -brieven van de vakministers. Zoals gezegd rekenen wij hier op de voorziene beleidsinstrumenten om concrete resultaten te boeken. Maar we willen nu al aangeven dat er méér zal nodig zijn om dit VAPA zijn naam waardig te laten zijn. We

herinneren met aandrang aan wat we reeds bij de start van deze regering naar voren schoven: [de evaluatie van het vorige VAPA](#) en [tien prioriteiten voor de verkiezingen 2019](#).

Maak werk van inkomensversterkende maatregelen

Zoals aangestipt heeft COVID-19 heel wat op scherp gesteld. Er was terecht veel aandacht voor het plotse inkomensverlies door tijdelijke sluiting of verminderde activiteit van bedrijven, ook vanuit de Vlaamse Regering. Tot vandaag blijft het echter bijzonder stil rond inkomensversterkende maatregelen voor wie al vóór COVID-19 moest rondkomen met een te laag inkomen. Een aantal tijdelijke beschermingsmaatregelen, zoals betalingsuitstel voor sommige facturen, waren voor hen niet toegankelijk of zijn intussen alweer afgebouwd, zoals het moratorium op uithuiszettingen. Nochtans werd ook deze groep door de crisis financieel extra getroffen, door verhoogde uitgaven tijdens de lockdown, maar ook nadien. Voor veel van deze mensen zal 'de weg opwaarts' via waardig werk, indien voor hen al haalbaar, de eerstkomende periode bovendien nog moeilijker worden dan tevoren. Zij krijgen nu al het gezelschap van de eerste groep nieuwe werklozen en zelfstandigen die na ontslag of faillissement niet meer of nog slechts korte tijd op de tijdelijke beschermingsmaatregelen in de sociale zekerheid kunnen terugvallen.

Wij verwachten van elke overheid dat ze haar bevoegdheden maximaal gebruikt om 'in de portemonnee' van al deze mensen écht een verschil te maken. Voor de Vlaamse overheid betekent dat onder meer: investeren in betaalbaar wonen via een uitbreiding en versterking van de huursubsidie en huurpremie, een verhoging van het bouwritme van sociale woningen, een verbeterde toegang en een betaalbare huurprijs in de sociale huur, sterkere sociale toeslagen in het groeipakket, het wegwerken van financiële drempels en de sluipende stijging van de schoolkosten, bijvoorbeeld door een gedifferentieerde maximumfactuur in het secundair onderwijs. De beleidsnota's van de bevoegde vakministers gaven tot nu nog weinig concrete houvast op deze punten of spreken er zelfs niet over. Het voorliggende VAPA is op dit vlak een gemiste kans.

Zet in op zelfontwikkeling en maatschappelijke participatie

Mensen in armoede ervaren dagelijks sociale en maatschappelijke uitsluiting. Kinderen die opgroeien in een gezin in armoede of daarbuiten ervaren ook steeds diezelfde aanwezige stress die armoede met zich meebrengt. Zelfontwikkeling, het ontdekken van interesses en het ontwikkelen van talenten zijn noodzakelijke voorwaarden om volwaardig te kunnen participeren aan de maatschappij, maar ook - en misschien nog belangrijker - om je gewoon mens te voelen. Mensen in armoede krijgen vaak niet de mogelijkheid die talenten tijdens hun (school)loopbaan te ontdekken en te ontwikkelen. Daarom is vrije tijd een belangrijke hefboom naar maatschappelijke participatie.

In het VAPA lezen wij voornamelijk over het voortzetten van bestaande financiële ondersteuning in de vrije tijd, zoals via UITPAS, VRIJUIT en Iedereen Verdient Vakantie. Dat juichen wij toe. Maar naast de reële financiële drempels zijn er nog veel andere drempels die enkel via toeleiding kunnen worden weggewerkt. Wij verwachten dan ook meer ambitie van de Vlaamse Regering wanneer het gaat over een algemeen richtinggevend kader en samenwerking over de verschillende beleidsdomeinen heen. Zo lezen wij in het VAPA niets

over het stimuleren en ondersteunen van toeleiding naar het bestaande vrijetijdsaanbod of aanbod op maat. De middelen die dit in het verleden mogelijk maakten onder de noemer van participatieprojecten, werden eind vorig jaar zelfs geschrapt. We merken op dat toeleiding soms niet voldoende is, een aanbod op maat blijft hoe dan ook nodig.

Om mee te kunnen in onze samenleving, moet je 'digitaal' zijn. COVID-19 heeft de digitale kloof meer dan ooit zichtbaar gemaakt. Wij missen in het VAPA niet enkel de nodige ambitie om in te zetten op de toegankelijkheid van het digitale via betaalbare en degelijke hardware, software en internetverbinding, maar ook de inzet op het verwerven van de nodige digitale vaardigheden en mediawijsheid. Dit is een ambitie die verder moet reiken dan de schoolmuren van het onderwijs. Een laagdrempelig, informeel vormingsaanbod op maat is daarbij cruciaal voor mensen in armoede. Daarnaast ijveren wij in 'radicaal digitale' tijden sterk voor het behoud van niet-digitale dienstverlening met persoonlijk contact, voor de mensen waarvoor de digitale kloof reeds te groot is om te overbruggen.

Voorzie betaalbare en toegankelijke geestelijke gezondheidszorg

De impact van COVID-19 op het mentaal welzijn van mensen in armoede is groot. De verwachting is dat de noden de komende tijd enkel nog zullen toenemen. Het blijft wachten op de aanpak van een aantal fundamentele, ook door de bevoegde minister erkende tekorten. De uitbreiding van de capaciteit in de jeugdhulp is een belangrijk lichtpunt, maar ruim onvoldoende om de grote problemen rond betaalbare en rechtstreeks toegankelijke eerstelijns- en niet-residentiële geestelijke gezondheidszorg (GGZ) te verhelpen. De Vlaamse Regering kan meer doen dan verwijzen naar overleg met de federale overheid en een betere samenwerking met de huisarts. Wat met onze uitdrukkelijke vraag om structureel een eerstelijnspsycholoog in te zetten in basisvoorzieningen die met mensen in armoede werken? Daarnaast kan ook het streven naar 'destigmatisering' beter: de programma's sluiten nog steeds niet aan bij de leef- en denkwereld van mensen in armoede, de contraproductieve focus op leefstijl en competentieversterking ('zelfzorg') blijft. Negatieve beeldvorming blijft ervoor zorgen dat mensen onvoldoende hulp zoeken. De ervaringskennis van mensen in armoede moet niet alleen in de zorg, maar ook voor preventie-initiatieven ingezet worden. Ze moeten zelf mee vorm en inhoud kunnen geven aan (preventie-)programma's van bij de start. Minimaal worden materialen en werkwijzen met hen afgetoetst worden voor ze als oplossingen gepresenteerd worden.

Conclusie

Armoedebestrijding verdient een concrete en ambitieuze aanpak en de Vlaamse Regering heeft een aantal concrete hefboomen in handen om effectief een voelbaar verschil te maken in het leven van mensen in armoede. Deze hefboomen worden niet steeds optimaal ingezet. Het Vlaams armoedebestrijdingsbeleid zoals verankerd in het decreet betreffende de armoedebestrijding stelt participatie van mensen in armoede aan het beleid voorop. Participatie is immers cruciaal om tot een effectief beleid te komen. Wij roepen de Vlaamse Regering op om werk te maken van een effectief en structureel armoedebestrijdingsbeleid en daar mensen in armoede volop bij te betrekken. Wij zijn meer dan bereid om hier verder de dialoog over aan te gaan.